

πτουσιν; μὴ φιλονεικίαι καὶ μάχαι; μὴ οὐχὶ τραύματα καὶ λύπαι¹⁾ προσίασιν; Καὶ οἴνου γε τίς ἂν ἡμῖν εἴη μείζων κατήγορος; Ἦ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος ἐν τῷ στόματι, φασί, τοῦ μεθύοντος· καὶ ὡς ἐν Ἀθηναίῳ

Χαλκός ἐστι κάτοπτρον εἶδους, οἶνος δὲ νοῦ.

Καὶ πίνωμεν ἄρ' οὖν οἴνου ὅσον εἰς ἴασιν, ἀλλ' οὐκ εἰς τρυφήν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ εἰς πλησμονήν· καὶ πίνωμεν ὀλιγοφόρον,²⁾ ἀλλὰ μὴ τὸν παχύν, μηδὲ τὸν βαρύν, μηδὲ τὸν μέλανα· ἀλλ' οἶον πέπομφας, τερπνὸν μὲν ἰδεῖν χρυσοῦ χροιάν ἔχοντα, καλὸν δὲ πιεῖν, προσηνῆ δὲ τῷ στομάχῳ καὶ τάχιστα διαφορούμενον, ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἐγκέφαλον λυμαινόμενον. Καί σοι τὰ θυμήρη ἐπευχόμεθα, ὅποτε καὶ πίνωμεν.

43. Κὺρ Σπαντωνῆ τῷ πρωτεκδίκῳ
τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας.

Εἰ καὶ ἦθος καὶ τρόπον οὐδὲν ἔλαττον, ἢ θεωρίαν φιλόσοφον ἀνδρὶ καλῶς πεπαιδευμένῳ παραμυθητικὴν ἐπιστέλλοντας εὖ ἐπίσταμαι μηδὲ τοὺς ἄγαν δεινοὺς γράφειν εἰδέναί τὰ εἰκότα καὶ δέοντα, ἀλλ' οὖν οὐ καρτερίαν ἐξασθενοῦσαν ἀκέσασθαι, οὐδὲ στερρότητος ἐπικαμυπομένης ἀναδρομὴν αἰροῦμαι περιποιῆσαι, φίλιον δὲ τινα μᾶλλον καὶ ἔθιμον ὀφειλὴν ἀποδίδωμι.

¹⁾ «λύπαι».

²⁾ Καὶ ὁ Ἰπποκράτης ἐπαινεῖ «οἶνον λευκὸν καὶ λεπτὸν καὶ ὀλιγοφόρον καὶ ἄνοσμον»· ὁ δὲ Γαληνὸς ἐρμηνεύει τὸν ὀλιγοφόρον οἶνον ὡδε· «καλεῖται γὰρ ὀλιγοφόρος ὁ τῆς τοῦ ὕδατος μίξεως ὀλιγίστης χρήζων εἰς τὸ ποθῆναι· κατὰ τὸναντίον γὰρ ὁ πολλοῦ δεόμενος ὕδατος εἰς εὐκρασίαν ὀνομάζεται πολυφόρος, ἐν ἴσῳ τῷ πολὺ φέρειν ὕδατος δεόμενος εἰς τὴν εὐκρατον μίξιν· ὁ δὲ ὀλιγοφόρος οἶνος ἐκλυτός τε καὶ ἀσθενῆς καὶ ἄχρηστος εἰς πόσιν γίνεται, εἰ πλείονι κεράσειε ὕδατι».

Εἰ δὲ (*ὁὗ καὶ παρηγορίας κατασκευὴν βουλευθεῖν ἐνστῆσαι ἐς τὸ παρὸν ἀτύχημα, οὐδὲ τοῦτ'*) ἦν ἄπορον. Συλᾶ γάρτοι καὶ παρασύρει τὸ τῆς γνώμης ἄμαχον, τῷ ἀδοκῆτῳ καὶ ἀθρόῳ προτρέγον τὴν φρόνησιν, τὸ τῆς λύπης ὑπερβάλλον· καὶ εἴτι ἀπὸ τῆς παιδείας ἐπιτείχισμα καὶ ἔρυμα προσίδρυτο, καὶ ταῦτα κατὰ πρώτην ἐπιβολὴν ἐρηριφός,¹⁾ προσ-
αράσσει τῇ ἀκροπόλει τῆς ψυχῆς, καὶ ἐγκρατὲς²⁾ ἔνδον γίνεται· καὶ ὅ,τι μὴ ἐν αὐτῇ εὐχείρωτον μηδὲ εὐάλωτον, καὶ τοῦτό γε πᾶν εὐθέως ἀναρπάζεται καὶ πυρπολεῖται τῇ βίᾳ τῆς ἐφόδου· ἀλλὰ καὶ ἦν ἂν ἔτι ἀρχαία γυμνασία καὶ ἄσκησις, ἀπαθείας ἀντιποιοιμένη, μάχιμον παρασκευὴν ἔτυχε χορηγήσασα, καὶ ταύτην ἀνά κράτος σκυλεύει καὶ διαφορεῖ, πρὶν γε τὸν ἔφορον καὶ φύλακα λόγον αὐτὴν εὖ χειρίσασθαι καὶ εἰς ἄμυξαν ἐπαρθέντα εὐρώστως ἀντεκδραμεῖν εἰς ἀποτροπὴν τοῦ ἐπιόντος κακοῦ. Καὶ τότε καὶ Σόλων, ὁ τὰς Ἀθήνας τοῖς νόμοις ἐπικροσμήσας, ἔπαθεν, ὀπηνίξ' ἂν ἐπὶ τῷ μόρῳ τοῦ παιδὸς παρακρουσθεὶς ὑπ' Ἀναχάρσιος ὄλωσ ἤλωκε τῷ ἑξαπιναίῳ μηνύματι καὶ τῷ πάθει ἤκιστα κατὰ φιλόσοφον ἐβαπτίσθη· μάλιστα δέ, καθάπερ ὡς ἡμᾶς ἔναγχος ἐπιφοιτήσασα φήμη, καὶ τὰ σὰ γράμματα, τὰ ὕστερον ἐμοὶ κατὰ τὴν Ἀδριανούπολιν ἐπιδοθέντα περὶ σοῦ καὶ τῆς λοιμῶ τελευτησάσης σῆς κοινωνοῦ, διήγγειλεν, ὅποτε τοὺς τέως ζῶντας καὶ συμπνέοντας, μᾶλλον δὲ συμπεφυκότας καὶ προστετηκότας, ἀνάγκη τις ἰσχυρὰ καὶ ἀδιάφικτος ἀνασπάστους ὑπάγει τῆς ἀλλήλων ἀποστῆναι συναφείας, καὶ ἄλλη καὶ ἄλλη διοικισθέντας, μήπω τῆς τελευτῆς ἐπιστάσης, ἀπορραγῆναι. Χρόνιος γὰρ ἐν ὀδύνη καὶ θλίψει τριβή, ἐλπίσι πραῦνομένη, τὸ ἀλγοῦν ὑποκορίζεται καὶ τιθασσεύει· καὶ ἔσον γε τῆς ἐλπίδος ἀπορρεῖ, -τοσόνδε κατ' ἴσθην καὶ ὁμοίαν προσαγωγὴν τῆς ἀθυμίας ἀναδιδοῖ καὶ ἀναχεῖται³⁾· ἀλλὰ παραιρεῖ γε τὴν αἴσθησιν καὶ τὸ φλεγμαῖνον ἢ συνήθεια λεαίνει καὶ περιστέλλει. Ὀπηνίκα δὲ τῷ ὄξει καὶ τῷ ροθίῳ τὸ γενναῖον καὶ ἀρραγὲς τῆς ψυχῆς προσπεσοῦσα καταγιγίσει καὶ κατασεῖει λύπης ὑπερ-

(* . . . *) Ἐλλείπει ἐν τῷ Ἐπιστολ.

1) «ἐξηριφός»

2) «ἐγκρατής»

3) Ἐπιστ. «ἀνασχοῖτο»· Λειρ. «ἀναχοῖτο»

βολή, τότε δὴ τότε εἰς γόνυ κάμπτει τὸ φρόνημα, καὶ σχετλίως ἐκνικᾶται τῇ πάλῃ, καὶ ὑποπίπτει τῇ περιπετεῖα καὶ τῇ συμφορᾷ, καὶ χειρὸς ἀκμὴν ἐνδεδί, τῆς ἐξανιστώσης καὶ ἀνορθούσης ἐπὶ τὸ πρότερον ὕψος καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐνιόρουμένης ἕξεως κατ' ἀρχὰς βάσιν· τὸ γὰρ ἄγαν βίαιον ἀλγεινὸν εἰς ἀκρότητα καὶ ὑπογυίου καὶ μεγάλου γε διὰ τοῦτο δεῖται βοηθήματος.

Καὶ ταῦτ' οὖν καὶ σὺ παθὼν οὐκ ἄτοπον, οὐδ' αἰσχρὸν, οὐδ' ἀνεπιεικὲς τι τῷ ἐπιτηδεύματι πάθος ὑπέδυσ. Καὶ εἴτις οὖν τὴν στυγνότητα ταυτησὶ τῆς ἐπιηρείας ἐπιχειρεῖ μειλίξαι καὶ κηλῆσαι, οὐκ ἂν οὗτος εἰς τὴν ἐνοικον ὑβρίζειν ἐλεγχθεῖη¹⁾ παιδεῖαν; Ἄλλ' ἔστω τῆς πρώτης ἐπιδρομῆς, τῆς ἐτι τὰς πύλας τῆς ψυχῆς ἀνοιγνυμένας καὶ ἀπροφυλάκτους εὐρούσης, καὶ εἴσω καταδύσης ἄφνω. Σῦλαι²⁾ τὰ τοιαῦτα καὶ διαρπαγαί. Καὶ ἀφελήτω τῇ φύσει τὰ τῆς φύσεως πονηρεύματα, τὰ μὴ χειροθήθη, μηδὲ τῷ χαλινῷ τοῦ νοὸς ἀνειργόμενα καὶ κολαζόμενα. Ἐὰ γὰρ ἄλματα καὶ τὰ ὀρμήματα τὰ πρῶτα τῆς ἐνύλου περιπαθείας οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστίν.

Ἄλλὰ νῦν οὖν ὄψε τὸ νῆφρον αὐθις ἀνάλαβε· καὶ προϊστάσθω ἧς ἀνέκαθεν ἐπετράπη φυλακῆς ἢ Ἄθηνᾶ σὺν τῇ ἀνδρείᾳ καὶ τῇ καρτερίᾳ καὶ τῇ ἰσότητι καὶ ὁμαλότητι τοῦ τρόπου καὶ τῇ ἀνοχῇ καὶ τῇ μακροθυμίᾳ καὶ τῇ μεγαλοψυχίᾳ καὶ τῷ ἄλλω στίφει, ᾧ δορυφορουμένη καὶ ραβδουχομένη ψυχὴ πᾶσα σώφρων παθῶν ἀσινῆς οἶδε διαγενέσθαι καὶ ἀνάλωτος. Βέλτιον δὲ εἰπεῖν, τῷ τῆς προνοίας ἀκύμονι λιμένι προσορμίσθητι, τῆς κατὰ πάντων διηκούσης, καὶ διοικούσης τὸ ξύνολον καὶ τὸ κρεῖττον αἰεὶ τι προβλεπούσης ἡμῖν.

Εἰ δὲ βούλει καὶ τοῖς πόρρω προσερεῖσαι νομίμοις, κεῖται πένθους ὄρος καὶ πέρας ἢ ἐκφορὰ καὶ ἢ κηδεῖα καὶ εἴτι δοτέον ἐτι τῇ συγγενείᾳ καὶ τῷ ἔθει· τὸ δ' ὑπεραῖρον ἀντίσχει καὶ ἀντιπίπτει τῷ θείῳ νεύματι, καὶ τὴν ἡμετέραν ἀδικεῖ καὶ μόνον οὐκ ἀθετεῖ θρησκείαν, καθ' ἣν ὁ θάνατος εἰς τὸν ἀμείνω μετάστασις ἐστίν, ἀλλ' οὐ βίου τελευτή. Καὶ ἀπαλλάττουσιν ἄρα τῶν ὧδε πολυσχιδῶν καὶ ἐπικήρων θορύβων αἱ ψυχαί, καὶ προσοκέλλουσι τῇ ἀτελευτήτῳ γαλήνῃ καὶ νηνεμίᾳ, καὶ ἀπολαύουσι τῶν αἰδίων ἀγαθῶν, ἐάν γε καλῶς τοῖς ἱεροῖς ἐροδιασθεῖσαι

1) «πελαθειή»

2) «συλαί»

βοηθήμασιν έντεϋθεν μετηλλάχασι· και άντιλήψεως εΐποτε προςδέοιντο, ώφελοϋνται μέν άφ' ήμῶν, ώφελοϋσι δέ και ήμᾶς αὐταὶ ταῖς έντεϋξεσι, ταῖς άποιομέναις προσομιλοῦσαι και συνδαιτιώμεναι ταῖς γε θειοτέραις. Ἐπειδή τοιγαροϋν ήμῶν ἔμπροσθεν τὸ κείμενον ἅπασι χρεῶν άποτετί-
κασι μεταστᾶσαι, και τοῦ βίου τὸ στάδιον καλῶς ἐκμετρησάμεναι πρὸς αὐτῷ τῷ βραβεῖω γεγονάσι, μὴ χωρισμὸν άποδουρώμεθα, ἀλλὰ τὴν ἄγουσιν ἐκεῖσε πορείαν, ἐφ' ᾧ κοινῇ γενώμεθα, ἀρετῇ και ἐπιεικείᾳ και τοῖς ἄλλοις ἀλλήμασιν ἐξομαλίσωμεν, τὴν δ' ἐς τὸ παρὸν ὑπάρχουσιν ἄπουσίαν μετρίως ἐνέγκωμεν. Τί γάρ ἂν ὄφελος εἴη τοῖς μὴ φέρουσι ραδίως, πλην ὅτι και φέρουσι και ἀνιῶνται;

Ἐπεὶ δέ και τῷ ἱερῷ γεραίρῃ σεμνολογήματι, ἀμιλλᾶσθαί σε χρὴ πρὸς τοὺς καθ' ήμᾶς θεσπεσίους γεννάδας, τοὺς ἐν τοιούτοις δυσπραγί-
μασι τὸ δυσπαθές και ἄτρωτον περιδείξαντας. Δαβίδην οἶσθα τὸν βασιλέα, τὸν προσφήτην, τὸν ἡγεμόνα τῆς μετανοίας, και ἀπόχρη γάρ εἰς οὗτος ἀντὶ πολλῶν, ὡς ὀπηνίκα τὴν τελευταίην ἔμαθε τοῦ παιδός, τὸ ράκος ἀπέθετο, και τὴν σποδὸν ἀπετίναξε, και τὴν βασιλείον ἠμφίεσται, και τροφῆς ἤψατο, και πρὸ τούτων ἀπάντων ὕμνους χαριστηρίους ἤσε τῷ κρείττονι.

Εἰ δέ και τῶν ἔξωθεν λόγων βραχὺ τι ἐπιψαυσόμεθα, τὰς μεμυ-
θευμένας εἰς δένδρα και πηγὰς ἑτεροιώσεις και εἴ τι ἔτι ἀναίσθητον ἢ ἄλογον, εἰς θνητῶν παραμύθιον μέμνησο συμπεπλάσθαι· και μὴν εἰς λύπης ἄνεσιν και ἀποχὴν ὀδύνης οἶονεὶ μεθόδους τινὰς θείᾳ δυνάμει τερατεύονται ποιηταὶ δημιουργηθῆναι τὰς τοιαύτας μεταβολὰς. Και ταῦτα μὲν ἀσμένως ὑπ' ἐμοῦ παραδέχου· αὐτὸς δέ τῇ ὁμοίᾳ μελέτῃ και περαιτέρω πρόϊθι, σεαυτῷ παραψυχὴν εὕρισκόμενος, και ἐς μήκιστον ἐπίζηθι.

44. Τῷ μεγάλῳ σκευοφύλακι Κ. Παλασίῳ
εὖ πράττειν.

Τὴν διάπυρον ἔρρεσιν τῆς ὑμετέρας ὁμιλίας, τῆς ἐμοὶ ἀντὶ πολλῶν
ἀεὶ τιμωμένης, ἥτις, ὅποτε δὴ εἰς τὸν ἐμὸν οἶκον ἀφίγημην, ἐνέστακτο
και προσπεφύκει μου τῇ ψυχῇ, οὐ μετρίως ἐκόλασε και κατεπράυνεν ἡ

τῶν ὑμετέρων γραμμάτων ἡδύτης· καὶ ὡς ἀληθῶς ἐντετυχηκότι αὐτοῖς ὀμιλεῖν ἐφάνη μοι τῇ ὑμετέρα λογιότητι· καὶ δῆτα καὶ τοῖς γραφομένοις ἐνεπλάκην εὖ μάλα. Καὶ νῦν μὲν τῶν χαρακτήρων, ὡσπερ εἰκόνας ἀκριβοῦς, ἡδέως ἀπολέλαυκα· εἶθε δὲ δῶη Θεὸς καὶ τῆς περιποθήτου μοι ἐπόψεως αὐτῆς ¹⁾ ἐμφορηθῆναί με.

Τῆς δὲ περὶ αὐτὴν μικρᾶς μου φιλοφροσύνης χάριτας ἀφθόνους εἰδυῖα, καὶ αὖθις τοῦ ὑμετέρου τρόπου τὸ κόσμιον καὶ τὸ σεμνὸν τοῦ ἥθους καλῶς ἐπεδείξατο ἢ ὑμετέρα τιμιότης. Καὶ γὰρ καὶ τὰ εὐτελεῆ τῶν δώρων, εὐγνώμονος ἀποδοχῆς ἐπιτυχόντα, εὐμεγεθεῖν εἴωθεν. Ἄδικεῖ δὲ ὅμως τὸ εἰλικρινές τῆς ἐμῆς διαθέσεως, εἶποτ' ἂν δωρεᾶς ὄνιον οἰηθῆναί με τὴν ὑμετέραν εὐνοίαν ὑπείληφεν. Οὐχ οὕτω γὰρ ἂν μανείην ἐγὼ, οὐδὲ παρενεχθείην, ὥστε τοσοῦτω διαλείμματι τῆς περὶ αὐτὴν ὀρθῆς ὑπολήψεως ἀφαρτεῖν με· ἀλλὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἐμοῦ πρόνοιαν, εἴπου τῇ προαιρέσει προσεῖη ²⁾ κατάλληλος ἰσχύς, αἰνίγματι τοιῶδε δεδηλωσθαι προειλόμην.

Καὶ δὴ εἶτε μαρτύριον τῆς ὑμετέρας ἀξιώσεως, εἶτε τεκμήριον τῆς ἐμῆς προσπαθεστάτης κλίσεως ἔστω τὸ πεμφθέν. Ἀντιβολῶ δὲ καὶ δέομαι λιπαρῶς, ὅπως ἢ ὑμετέρα λογιότης οὐ παύοιτο ³⁾ οὔτε φιλοῦσα, οὔτ' ἐπιστέλλουσα· καὶ μὴν καὶ αὖθις ἐπικλυσθείην εἶθε τοῖς γλυκυτάτοις νόμασι τῶν ὑμετέρων γραμμάτων. Ἐρρώσθω ἢ ἐμὴ φίλιος ἀεὶ κεφαλή.

45. Κωνσταντίνῳ Καντακουζηνῶ.

Ταῖς φιλίαις χρώμενοι δυνάμεσι, δυνατοὶ καὶ ἡμεῖς· τούτων δὲ ἔστερημένοι, ὃ μὴ γένοιτο, ἕως ἂν ζῶμεν, βραχὺ τι ἰσχύομεν. Τῇ δὲ κτήσει καὶ χρήσει τῶν φίλων πόρρω που βαδίζομεν, ἀπόντων ἀντιλαμ-

¹⁾ «αὐτοῖς»

²⁾ «προσῆει»

³⁾ «παύοις»

βανόμενοι καὶ πολλὰ κατορθοῦντες. Ὡς περ γὰρ ἔνταῦθα ὑπὲρ τῶν φίλων χεῖρας ὀρεγνόμεθα βοηθούς, οὕτως ἡμῶν καὶ τῶν ἡμῶν ὑμᾶς ἐν ἀλλοδαπῇ διατρίβοντας ἀξιῶ ὑπερασπισθῆναι καὶ τῆς ἐμῆς ἀπουσίας θεραπεῦσαι τὴν ἔνδειαν. Θειοτέρας γὰρ οὕτω τοι μοίρας μεθέξομεν, καὶ τοῦ πανταχοῦ παρεῖναι καὶ δρᾶν τευξόμεθά τινος ιδιότητος.

Ἴδου τοίνυν πέμπω σοι Δημήτριον τὸν ἀνεψιόν μου, καὶ τυχεῖν ἀντιβολῶ τῆς σῆς προστασίας. Τετευχῶς δὲ πεπράξεται εὐτυχῶς ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ ὅσα παρηγγέλη· καὶ ἐπιστρέψας εὐθύμως ἡμᾶς ἐμπλήσει χαρᾶς.

46. Μανουήλῳ Μουσελίμῳ.

Ὑλὴν ὑποτίθημί σου τῇ ἀγαθοποιῶ φύσει, τῇ τῷ ἔντι μιμητικῇ τοῦ κρείττονος, τὸν γραμματηφόρον τουτονί, ἐπιτηδειοτάτην ἅμα καὶ εὐγνώμονα. Εἴ τι ἄρα δύνασαι, δύνασαι δὲ πολύ, βοήθησον αὐτῷ παρὰ τῷ ἀρχικηπουρῷ. Τῆς δὲ ὠφελείας, τῆς γενησομένης αὐτῷ, καὶ ἡμεῖς ἀπολαύσομεν καὶ χάριτας εἰσόμεθα.

47. Ἀνωνώμῳ.

Ἐκόμπαζον μὲν παρὰ πολλοῖς, ὅτι μοι πολλή τις ἐστὶ μετουσία τῆς ὑμετέρας εὐνοίας καὶ φιλανθρωπίας· καὶ ηὐχόμεν ἄρα, ὥστε τύφῳ προσεικέναι τὸ καύχημα· καὶ οἷς διελεγόμεν περὶ τῆς εἰς ἐμὲ καλοκάγαθίας καὶ μεγαλοφυχίας, τὰ μέτρα τῆς εὐποιίας διῶν, ὑπερβάλλοντα λέγειν ἐδόκουν. Ὡς μάλιστα δὲ ὁ παρὼν γραμματηφόρος τοῖς εἰρημένοις ἠπίσται καὶ διημφεσβῆται, καὶ τὰ πολλὰ μέγρι νείκους. Νῦν δὲ τῆς ὑμετέρας ἰσχύος ἐπικούρου δεόμενος, εἴτε πρὸς δοκιμὴν τῆς ὑμετέρας εὐνοίας τῆς ἀναγορευομένης ὑπ' ἐμοῦ, εἴτε καὶ μετοχὴν αὐτῆς, ἠτήσατο

ταυτηνὴ τὴν ἐπιστολήν. Καὶ κινδυνεύει, ἣν ἀποτύχη βοήθειας, ἐμὲ μὲν διεψεῦσθαι τῆς ἐν πείρᾳ καὶ ἐν ἐλπίσιν ἀγάπης, αὐτὸν δὲ χλευαστὴν ἔσεσθαι τοῦ τοσοῦτου κόμπου. Ἄξιῳ τοιγαροῦν καὶ ποτνωῶμαι ὅπως ἦν αὐτὸς ἐπεκερτόμει, καλῶν ὑπερβολὴν τοὺς περὶ τῆς ὑμετέρας εὐμενείας ἐπαίνους, νῦν συστολήν τινα καὶ σύνοψιν ὁμολογήσῃ γενέσθαι, καὶ τὴν πρὶν περὶ αὐτῆς μεγαλορρημοσύνην ἐν ἐπιτομῆς τάξῃ γῶρα, τὴν ὑμετέραν ἀγαθοποιίαν παρὰ τὴν βάσανον εὐρῶν πολλαπλάσιον.

48. Σεβαστῷ τῷ καθηγεμόνι τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ φροντιστηρίου εὖ πράττειν.

Τὴν ἀπέραντόν σου σιωπὴν ἐνεκάλουν καὶ διηγανάκτουν ἐπὶ τῷ ἀδικήματι· καὶ καταψηφισθῆναί σου δίκην ἀγνωμοσύνης οὐκ ἔδει πολλοῦ. Ἄλλ' ἐν τούτῳ γεγονόσιν ἀδημονίας, ἐπεδόθη τὰ σὰ γράμματα τὰ διεξοδικώτατα, τὰ δι' οὐρανοῦ καὶ γῆς ἐλθόντα, καὶ ὑπ' ὄψιν ἐνηνοχότα αἰθέριά τε καὶ ἀνθρώπινα πάντα. Καὶ γοῦν ἄχρι κόρου τοῖς σοῖς ἐντετρυφήκαμεν λόγοις, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ἐμμέλειαν ἢ τὴν ἀφρονίαν οὐ μείον ἐπηνέκαμεν, ὅσοι παρευρεθέντες αὐτοῖς ἐνετύχομεν· καὶ μὴν καὶ τοῖς μὴ τηνικαῦτα παρατετυχόσιν ἐξεδώκαμεν αὐτά, ὅπως ἀναγνώσι καὶ θαυμάσωσι σὺν ἡμῖν τὴν φιλοσοφοθεολόγον ἐκείνην καὶ πολυμαθεστάτην ἐπιστολήν, τὴν ὑπεραλαμένην τὰ μέτρα τῆς ἐπιστολῆς, καὶ λόγου κάλλος καὶ πανήγυριν ἐπιδείξασαν.

Ἄλλ' ἤδη χρόνος αὔθις παρήκει πολὺς, καὶ αὔθις σὲ μὲν σιγὴ κατέχει βαθεῖα, ἡμᾶς δὲ πόθος ἀνάπτει τῶν σῶν λόγων, καὶ τόσῳ μᾶλλον ἀνάπτει, ὅσῳ γε πλέον διὰ τὴν ἐκστρατείαν, ἣν ἐκστρατεύομεν νῦν, Μουσῶν ἀπέχομεν καὶ πόρρω τῆς Ἀθηνᾶς ἀποπλανώμεθα, καὶ ἐν πλήθεσιν ἀναρίθμοις μεμονωμένοι διάγομεν καὶ κεκωφώμεθα πρὸς ἀττικίζουσαν γλῶσσαν. Ἐπεὶ δὲ ἡμῖν ἐγγύτερον ἄλλον ἐλληνίζοντα τὴν φωνὴν πλήν σὲ μηδένα συνήκαμεν, ἄγε τὴν μελιχρὰν ὅσα καὶ πηγὴν ἀνοιγνύς γλῶσσαν, πάλιν ἐπάρδευσον ἡμᾶς αὐομένους καὶ ἀνιωμένους, ἐς ἴσα τῇ ἀλέᾳ τοῦ θέρους, καὶ τῷ δίψει τῆς ἐλλάδος φωνῆς· καὶ ἐπίστελλε εὖ

μετ' ἀφειδίας, καὶ ὄμνυμι μηδέποτ' ἐγκαλέσαι σοι πολυλογίας. Τοσοῦτον λόγου πενόμεθα καὶ λόγου γλιγόμεθα, καὶ δοκοῦμεν, ὅτι, καὶ θάλασσαν ὄλην λόγων ἐὰν πῖωμεν, τὴν δίψαν οὐ σβέσομεν. Καὶ διὰ ταῦτα μετέγνωμεν εἴ τι καὶ ἐμέμφθημεν καὶ κατηγορήκαμεν· καὶ σοῦ μέχρι δεῦρο σεσιγηκότος, ἐνδεία λόγου τρυχούμενοι, ἀποτετίκαμεν τὰς εὐθύνας τῆς κατηγορίας, ἠλίχην ἂν ἐφθήμεν αἰτιασάμενοι περὶ μακρολογίας. Ἰερρωσο.

49. Τῷ δόκτορι Ἰωάννη Κομνηνῷ.

Καὶ παρόντι μὲν ἔναγχος ὠμιληκότος ἐμοῦ, τῶν σῶν πλεονεκτημάτων τὴν ἀκοὴν ἢ ἀπόλαυσις ἐπιστώσατο, μάλιστα δὲ καὶ διετράνωσε καὶ τὴν σῆμην ἀπέδειξε πολλῷ μείονα τοῦ ὑπάρχοντος, ὅποτε δήπου τῆς τε ἀπὸ νοός, τῆς τε ἀπὸ γλώττης ἀποσταζούσης ἠδύτητος ἐνεφωρήθη, οὐ μὴν γε καὶ ἐκορέσθη. Καὶ νῦν δὲ τοῖς σοῖς ἐμμελέσιν ἐντετυχηκῶς γράμμασιν, ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τούτων πολλῇ διεχύθη ἡδονῇ, τὴν τε εὐρυΐαν ἠγασάμην καὶ τὴν ἐν λόγοις εὐτεχνίαν ἐθαύμασα· τὴν μὲν σοι τὸ ἄφθονον χορηγήσασαν τῶν περὶ ἐμοῦ ἐπαίνων καὶ τὴν ἐνδειαν τῆς ὑποθέσεως ἀποκρύψασαν· τὴν δὲ εὐκρινῶς διαθεῖσαν τὴν εὔρεσιν καὶ τὸ εὐτελὲς μὴ μόνον ἀκεσαμένην ὡς κάλλιστα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐπιφανὲς καὶ ἀξιόλογον ἐπάρασαν μέγεθος.

Εὐγε τῆς ἀγγινοίας, εὐγε τῆς ἐμμελείας, ἀνθ' ὧν μᾶλλον, ἢ δι' ἐμέ, τὰ σὰ γράμματα ἄσμενός τε ἐκομισάμην καὶ περὶ παντός ἐθέμην, καὶ μὴν καὶ τηρηθήσεται μοι ταῦτ' ἐν ὀλίγοις κειμηλίοις ἀπόθετα, καθάπερ καὶ ἄλλω τῷ πάλαι τὰ ὀμηρικὰ ἔπη τετιμῆσθαι λέγεται, οὐχ ὡς τεκμηρίον μόνον τῆς εἰς ἐμέ σου εὐνοίας καὶ μνημεῖον εἰς ἔπειτα τῶν ἠλικωνοῦν ἐμῶν ἐγκωμίων, ἀλλ' ὑπόδειγμα καὶ χαρακτήρ διαδόσιμος τῆς σῆς περὶ λόγους φιλοτιμίας καὶ εὐτεχνίας¹⁾. Ἰξ ὄνυχος γὰρ φασι τὸν λέοντα καὶ ἀπὸ ράμφους τὸν ἀετόν· καὶ ὅητα καὶ σοῦ τὸ μεγαλοφυῆς

¹⁾ « εὐτεχνίας »

καὶ διὰ πάσης παιδείας κατὰ στάθμην ἐξησκημένον ἀπὸ μιᾶς στεφανοῦμεν ἐπιστολῆς. Ἰερρωσο. Ἔτει σωτηρίῳ αχχε, ἀρχομένου σκιρροφοριῶνος β'.

50. Ἄνω νόμος.

Ὅμοιος μὲν οὖν ἡ φιλία πάμπλου τὸ διαδόσιμον, καὶ ἐνίδρυται αὐτῇ ἡ τοῦ πληθυσμοῦ δύναμις μᾶλλον, ἢ τῷ ζωτικῷ καὶ φυτικῷ μορίῳ τῆς φυγῆς· ὧν τὸ μὲν διὰ σπέρματος πλουτίζει τὸ εἶδος, τὸ δὲ πρὸς τοῖς σπέρμασι, καὶ τισι μέρεσι καὶ φύλλοις αὐτοῖς ἐπαναφύεται καὶ μεταδίδεται σὺν ἀφθονίᾳ πολλῇ, τὸ φυτικόν. Διὰ δὲ τῆς φιλίας μυρίος ὅσος ἐν βραχεῖ χρόνῳ τίχτεται καὶ συναγελάζεται φίλων ὄμιλος.

Καὶ τουτοῦ δὲ τὸν λόγον, ὡς ἰδιάζει ταῖς εὐνοίαις, ἐκ πολλοῦ συνῆκας καὶ τῇ πείρᾳ κατείληφας, ἐκ φύσεώς γε καὶ μακρᾶς παιδείας τὰ τοιαῦτα ξυνιδεῖν ὀξύτατος. Τίς γὰρ τῶν σῶν τρόπων ἀπογευσάμενος οὐκ οἶδεν, ὅτι διὰ τῆς ἀενάου καλοκαγαθίας καὶ τῆς ὑπερβαλλούσης ἀγαθοεργίας αὐτούς τε τοὺς εὖ πεπονημένους καὶ τοὺς εὖνους αὐτῶν ἐξοικειούμενος, καὶ πλήθει φίλων ἀναρίθμῳ σαυτὸν περιβαλλόμενος οὐ διαλιμπάνεις; Καὶ λήψῃ νῦν οὖν αὖθις περιφανῆ τινα διάπειραν, ἐὰν πρὸς μέτρον τῆς πρὸς ἡμᾶς στοργῆς καὶ ἀγάπης, τῆς ἀδόλου καὶ γνησίας, θάλψαι ἐβελήσης τόνδε τὸν κομιστήν, τὸν ἐκ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου ἐν ὀλίγοις περίβλεπτον, ὅς, συκοφάντου τινὸς γραφὴν φεύγων, ἵνα τῇ ταχεῖα παρὰ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἀφίξει τὸ ἐρήμην ἀλῶναι φθᾶση καὶ τάχα καὶ κριθῆναι πρὶν ἀπολελογῆσθαι, εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἀπῆρην. Ὡς γὰρ ἔχει γε τὰ ἡμέτερα νῦν περιπετεῖαις ἐγκαλινδούμενα, καὶ πρόκαταλαμβανόμενα τῇ τῶν ἰσχυροτέρων ἀθρόα προσβολῇ, καὶ τὰ πλεῖστα προτρέχοντα τὴν ἐκ νόμων διαίτησιν, δέει, μή τι δεινὸν πάθῃ μετὰ περιφανοῦς αἰσχύνης, οὐκ ἤνεγκε τὴν ὧδε διατριβὴν, ἀλλὰ τὴν ἀποδημίαν, ὡσπερ ἐφοδίους, σχεδιάσας τοῖς ἐμοῖς γράμμασιν, ἐξῆλθεν ἀμελλητί. Ἐπειδὴν δὲ ὁμιλήσας σοι ὠφελείας ἐπιτύχη, ὅποσοι τινὲς ἐνταῦθα φιλοῦσιν αὐτὸν (φιλοῦσι δὲ πάμπολλοι καὶ οἱ βελτίους), ἔσονται σοι

πάντες εὐνούστατοι, καί, καιροῦ παραπίπτοντος, ἀφειδέστατοι καὶ ὑπερδέξιοι σὺν τόκῳ καὶ τόκου τόκῳ τὴν ὑπεργμμένην εὐεργεσίαν ἀντιδοῦναι καὶ ἀμείψασθαι. Πάντων δὲ μάλιστα τὰς χάριτας χρεωστήσομαι ὁ τῆς παρὰ σὲ ταύτης ἐλεύσεως ἐξηγησάμενος ἐγώ· καὶ πλῆθος ἄρ' οὖν ἐν-τεῦθεν φίλων οὐκ ὀλίγων ἐν ὀλίγῳ σοι χρόνῳ προστεθήσεται, τῆς εὐνοίας τουτονὶ τὸν ὑπερφυᾶ καὶ θαυμάσιον τρόπον ἀντιπελαργουμένης ¹⁾ καὶ πολλαπλασιαζομένης. Καὶ δὴ καὶ παρὼν αὐτοῦ ἀντὶ τῆς εὐποιίας ἐπαινεθήσῃ, καὶ ἀπιῶν ἔτι δεῦρο ἐξαισίοις εὐφημίαις ἀνακηρυχθήσῃ.
*Ἐρρωσο.

51. Ἄ ν ω ν ὄ μ ω .

Χθὲς κατέλαβε τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων ὁ πολύτλας Γεώργιος μετὰ πολυχρόνιον περιήγησιν, οὗ τῆς ἡδίστης Θεάς καὶ ὀμιλίας ἀπολαῦσαι ξυνέβη κάμοί. Ἐπειδὴ δὲ οἶδα καὶ σὲ πρὸ πολλοῦ καταγοητευθέντα τῇ τοῦ ἀνδρὸς φήμῃ, πάνυ τε ²⁾ ἐρετῶς ἔχειν τῆς αὐτοῦ ξυντυχίας, ναὶ μὴν καὶ ἀπόντος ³⁾ τό γε νῦν ἔχον ὀλοφύρεσθαι τὴν ζημίαν, φέρε δὴ, ὡς γε δυνάμεως ἔχω, περιγράψω σοι τοῦτον.

Ἔστι τοίνυν τὴν ἡλικίαν γηραιός, τὴν ὄψιν οὐκ εὐτυχής, τὴν ἀναδρομὴν τοῦ σώματος ταπεινός, ἀλλὰ γενναῖος τὸ φρόνημα, ἀκμάζων τὴν ψυχὴν, σφριγῶν τὸ πνεῦμα, τὴν ἔλλειψιν τοῦ σώματος τῇ τελειότητι τοῦ νοῦς ἐκ περιουσίας ἀναπληρῶν. Καὶ κατηγορήσειε μὲν τις πολλὴν ἀκρισίαν τῆς φύσεως, ὅτι τοιαύτην εὐγενῆ ψυχὴν οὕτως ἀμόρφω σώματι συνέκλεισεν· ἀλλὰ κατὰ νοῦν θεόμενος ⁴⁾ προνοία τοῦτο γενέσθαι,

¹⁾ ἀντιπελαργεῖν· ἐπὶ τῶν τὰς χάριτας ἀνταποδιδόντων. Λέγονται γὰρ οἱ πελαργοὶ γεγηρακότας τοὺς γονεῖς τρέφειν, καὶ μὴ δυναμένων ἵπτασθαι, φέρειν ἐπὶ τῶν ὤμων.
Corpus Paroem. Graecorum.

²⁾ « πάντοτε »

³⁾ « Ἐπισ. καὶ Χειρ. « ἀπόντα »

⁴⁾ « θεώμενος »

ὅπως φανερόν εἶη ὁποιωοῦν δέρματι λανθάνειν δύνασθαι ἀνδρειστάτην καὶ εὐδαιμονεστάτην ψυχὴν, πάσης αἰτίας ἀπολύσει τὴν φύσιν. Οὗτος γὰρ ὁ γεννάδας νενίκηκε πάντα τὰ ἐμποδίων· καὶ ἑαυτοῦ πρῶτον καταφρονήσας, εἴληφε τὸ ἐνδόσιμον τῆς περὶ πάντα ὀλιγωρίας.

Οὐκ ὀρθῶς τοίνυν φασί τινες ἀπὸ καλοῦ σώματος καλλίω πως ἀναλάμπειν τὴν ἀρετὴν· οὐδὲ γὰρ ἐκείνη δεῖ τοῦ ἔξωθεν κάλλους· ἀλλὰ καὶ μόνη καὶ ἑαυτὴν καὶ τὸ σῶμα κατακαλλύνει καὶ εἰς ὕψος αἶρει. Καὶ καθάπερ ἄρα ἐξ οἰκήματος χαμαιζήλου ἄνδρα περικαλλῆ καὶ γενναῖον πολλάκις εἶδομεν ἐξιόντα, οὕτω καὶ ἐκ σώματος, εἰδεχθοῦς τὸ φαινόμενον, προκύπτουσιν βλέπομεν μεγάλην ψυχὴν, οἷαν ἐγνωμεν εἶναι τὴν Γεωργίου, φρονήσει φραγνυμένην, σωφροσύνη περιστερομένην, ἀνδρεία καὶ γενναιότητι ἐπερειδομένην, δικαιοσύνη φαιδρυνομένην, παντοδαπῆ παιδείᾳ καλλωπιζομένην. Σεμνότης ἐπήνθει τοῖς ὄμμασι τοῦ ἀνδρός· τὸ αἰδέσιμον ἐπεκάθητο τῇ πολιᾷ. Εἰ λαλοῦντος ἀκούσας, εὐθὺς τὸ ὁμηρικὸν εἶπες « τοῦ καὶ ἀπὸ στόματος μέλιτος γλυκίων ρέεν αὐδὴ. »

Καὶ ταῦτα μὲν ἐγώ, τὴν ζωγραφικὴν ἄπειρος ὢν, ἐσκιαγράφησά σοι· ὀπηνίκα δέ, Θεοῦ διδόντος, ὄψει τὸν ἥρωα, πολλῶ μείζω τῶν λόγων εὐρήσεις τὰ πράγματα.

52. Ἄνω νόμος. 1)

Ἐκ τῶν σῶν γραμμάτων ἔγνω, ὦ φιλότης, ὅτι μελετᾷς ἐς Εὐρώπην ἐκδημῆσαι καὶ τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις καὶ χώρας περιηγήσασθαι· ἀπαιτεῖς δὲ καὶ παρ' ἐμοῦ, οἶονεὶ ἐφόδιον, παραγγέλματά τινα καὶ ὑποστηρίγματα, οἷς διασφαλισάμενος σεαυτὸν καὶ κατ' ἐκεῖνα τὴν μελετωμένην ὁδοιπορίαν ἰθύνας, ἐξαίσιον ἂν ὠφέλειαν καὶ προσθήκην κατὰ σοφίαν καὶ παιδείαν λάβοις, καὶ τῷ τῆς ψυχῆς πλούτῳ τὸ βᾶρος τῶν ἐνοδίων δαπανῶν καὶ καμάτων ἐπικουφίσεις. Καὶ δῆτ' ἀπὸ τῶν λόγων μοι ἐν πᾶσι πειθαρχεῖν σοι προθυμούμενος, καὶ νῦν ἔρχομαι χαρισόμενος

1) Ἄνεκδοτος.

τῷ σῶ αἰτήματι, καίπερ ἀμφιβάλλων μὴ τῆς ἀξίας τοῦ πράγματος κατόπιν ἀπολειφθῶ.

Ἐν πρώτοις ἄρα ἡ τῆς ὑγιείας φυλακὴ καθάπερ κρηπὶς τῆς ὁδοιπορίας ὑποκείσθω· ἐπειδὴ, τοῦ σώματος κάμνοντος, ἢ κατὰ μέσσην ὁδὸν ἀνάγκη ἐς τὰ οἴκοι στραφῆναι, ἢ ἐν ἀλλοδαπῇ ἐλεεινῶς παραφθαρῆναι. Δεῖ τοίνυν μεγίστην φροντίδα ποιεῖσθαι τῆς ὑγιείας ἀκριβεῖ διαίτη χρωμένον· ὅτι τῇ καθ' ἡμέραν τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ὕδατος μεταβολῇ εἰ καὶ τὴν περὶ τὴν διαίταν προσθείης πλημμέλειαν, φθερεῖς πάντως τὴν εὐεξίαν τοῦ σώματος. Οὐδὲ γὰρ ὀλίγης βλάβης αἰσθάνεται τὸ τῶν ὁδοιπορούντων σῶμα ὑπὸ τῆς συχνῆς μεταβολῆς τοῦ εἰσπνεομένου ἀέρος καὶ τῶν πινομένων ὑδάτων, ἄλλων καὶ ἄλλων ὄντων κατὰ τὴν διάφορον τῶν τόπων θέσιν, καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν διάθεσιν τὸ τοῦ χρωμένου σῶμα διατιθεμένων.

Καὶ δῆτα φευκτέον, ἢ δύναμις, τὰς ἐστιάσεις καὶ τὰ πολυτελεῖ δείπνα, οἷς οἱ φιλοφρονέστεροι εἰώθασιν δεξιούσθαι τοὺς ἐπιξενουμένους, τοῦτο μὲν φανερὰ ποιήσασθαι προθυμούμενοι ὅποσα ἐν τῇ αὐτῶν πατρίδι ἐξαίρετα καὶ περίφημα, καὶ διὰ τοῦτο ἀκοῆς καὶ ὄψεως ἀξία· τοῦτο δὲ παρὰ τῶν ξένων μαθεῖν ὀρεγόμενοι τὰ κατὰ τὸν τῆς περιηγήσεως χρόνον ἐς ἀκοῆν αὐτῶν φοιτήσαντα καὶ ἐπιτηδεῖως ἔχοντα κηλῆσαι περιέργων ὧτα. Καὶ δὴ παρὰ τῶν τοιούτων συχναὶ παρακλήσεις ἀπαντᾶν καὶ λαμπραὶ ἐστιάσεις συγκροτεῖσθαι φιλοῦσι, μάλιστα δέ, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν νῦν ἔθος καὶ τὸν ἐκδεδιητημένον καὶ ἐκλελυμένον τῶν Εὐρωπαϊῶν βίον, εἴ τις οὐκ ἀνανεύσει ταῖς ἐκείνων φιλοτησίαις, ἀλλὰ πλήρῃσι γρήσεται κώθωσι, καὶ ἐπιδώσει ἑαυτὸν τῷ ἀνθοσμῖα καὶ τῷ ρηνικῷ καὶ τῷ σικελικῷ, ποταπῶς διακείσεται καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, δῆλον ἐστίν. Φεῦ, ὅποσοι τινὲς κατὰ τὴν περιήγησιν Διόνυσον καὶ Ἀφροδίτην συνοπαδοὺς καὶ συντρόφους ἀναλαβόντες ἢ ἀθλίως τὴν ἐς ἄδου ἐπορεύθησαν, ἢ ἐπιζήσαντες ἔρημοι χρημάτων, ἔρημοι παιδείας ἀπάσης καὶ μαθησεως ἐπανεκάμψαν, τοῦ τέλους τῆς ὁδοιπορίας ἀποτετευχότες!

Ἔργον γὰρ περιηγητοῦ τὰ ἐν ἐκάστη πόλει μνήμης ἀξία σημειοῦν, τὰ τῆς παλαιότητος λείψανα περιέργως ἀνιχνεύειν, τὴν κατάστασιν τῶν ἀρχόντων, τὰ ἦθη τῶν ἀρχομένων, τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως φιλομαθῶς ἀνερευνᾶν. Καὶ Ὀδυσσεὺς ἄρα δι' ἀμφοτέρα ἐπαινεῖται, ὅτι δηλαδὴ

πολλῶν ἀνθρώπων εἶδεν ἄστυα καὶ νόον ἔγνω· οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ πόλεις καὶ χώρας καὶ ποταμούς ἰδεῖν, καὶ ναοὺς καὶ θεάτρα καὶ στοᾶς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπελθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν νοῦν τῶν πολιτῶν προσήκει μαθεῖν καὶ τῶν ἠθῶν ἐκάστης πόλεως πληρεστάτην λαβεῖν εἰδήσιν. Οἱ δὲ ταῖς ἐστιάσεσι δαπανήσαντες τὸν χρόνον καὶ τὸ πολὺ τῆς ἡμέρας ἐπὶ τοιαύτῃ διατριβῇ καταναλώσαντες, καὶ τὸν νοῦν καταθολώσαντες σπατάλη καὶ μέθη, καὶ ταῖς ἐκ τῆς κραιπάλης ἀναδιδομέναις ἀναθυμιάσεσι τὴν ψυχὴν ἀμαυρώσαντες πῶς γ' ἂν δυνήσαιντο ἐπικρατεῖς γενέσθαι τῶν ὄντων ἔφθημεν εἰπόντες; Οἱ ὑπὸ καρηβαρίας τῷ ὕπνῳ ἐνθάπτοντες ἑαυτοὺς πῶς ἂν σχολοῦεν παρά τὸν λύχνον διανυκτερεῦσαι, καὶ τὰ ἄξια μνήμης ἀποταμιεύσασθαι, καὶ τὸ πλεῖον τοῦ χρόνου ἀποδοῦναι τῇ μετὰ νεκρῶν συναναστροφῇ, κάκεινοις συγχρωματίζεσθαι, κατὰ τὸ παλαιὸν λόγιον, ποτέ μὲν τὰς ἐν τοῖς ἐρειπίοις καὶ μνημείοις ἐπιγραφὰς ἀναλεγόμενοι, ποτέ δὲ τὰς περὶ τῆς πόλεως ἐκείνης παλαιᾶς ἱστορίας ἐπιμελῶς ἀναμανθάνοντες, τὰ τε ὀνόματα καὶ τὰς περιδόξους πράξεις τῶν ἢ κατὰ σοφίαν ἢ κατὰ κρατηγίαν ἐπιστήμων ἀνδρῶν, οὓς ὁ παρωχικῶς ἠνεγκε χρόνος;

Τούτων δὲ τὰς ἀληθεῖς εἰδήσεις οὐ παρά τοῖς πλουσίοις εὐρήσεις, οὐδὲ παρά τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλὰ σοφῶν ὁμιλία ἀγαθὸς διδάσκαλος ἔσται σοι τῶν τοιούτων. Ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ τῶν κατ' ἀγροὺς κοινωνία οὐκ ἀποποιητέα· καὶ γὰρ τῆς γῆς τὴν εὐφορίαν, τῶν καρπῶν τοὺς διαφόρους χυμούς, τῶν ὑδάτων τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἰδιώματα ἐξ ἐκείνων γνώσῃ.

Καὶ τὸ ἀναλέγεσθαι δὲ τὰ περιηγητικὰ βιβλία τῶν τὴν αὐτὴν πορείαν ἐνστησαμένων οὐκ ὀλίγον φέρει κέρδος· ὅτι διυπνίζει τὰ παραδείγματα τὸ περίεργον τοῦ νοῦς καὶ τὸ φιλομαθὲς παραθήγει εἰς μείζονα τῶν πραγμάτων ἔρευναν καὶ ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν, δι' ἧς καὶ αὐτὸς τοῖς παρά τῶν ἄλλων εὐρημένοις πολλὰ προσθεῖναι δυνήσῃ· καὶ τοῦτο μὲν ὠφελήθησεν παρά τῶν προγενεστέρων, τοῦτο δὲ νέαις ἀποσημειώσεις καὶ εἰδήσεσιν ὠφελήσεις τὴν μετέπειτα γενεὰν καὶ ἀθανάτῳ μνήμῃ παραδώσεις τὸ σὸν ὄνομα. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τινες ἢ ὑπὸ χανότητος καὶ ἀμελείας, ἢ δι' ἀμάθειαν ἢ δι' ἀπάτην ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγράμμασιν ἄλλως, ἢ ὡς γ' ἐπ' ἀληθείας ἔχει, ζωγραφίζουσι τὰ πράγματα, σύ, δι' ὀρθοτέρας ἐρεύνης καὶ κρίσεως χωρήσας, καὶ τὰ παρά τὸ ὄν ἐκείνοις γραφέντα διορθούμενος, καὶ τὴν ἀλήθειαν εἰς φῶς προάγων, μεγάλαις εὐκλείαις περιβαλεῖς σεαυτόν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν παντὶ ἔργῳ τὸ μέτριόν ἐστὶν ἐπαινετόν, εὐλαβητέον καὶ τῆς περιεργίας τὸ ὑπέρμετρον· ὁ γὰρ τοῖς περιττοῖς ἐγκαταναλισκόμενος χρόνος ἔλλειψιν προξενεῖ τῶν ἀναγκαίων. Καὶ χρήσιμον μὲν ἢ συνομιλία καὶ συνδιατριβή, ὅτι δι' ἐκείνης μακθάνομεν τῶν ἀνθρώπων τὰ ἤθη καὶ τὸν τρόπον τοῦ βίου, καὶ τοῦτο καρπὸς ἐστὶ τῆς σπουδαίας περιηγήσεως· ἀλλὰ τούτου γ' ἐγκρατῆς γενέσθαι δυνήσῃ ἐν τῇ μετὰ σπουδαίων διατριβῇ καὶ οὐκ ἐν τοῖς μακροῖς δείπνοις, οὐδ' ἐν τοῖς καπηλείοις.

Καὶ τοῦτο δὲ ὑπομιμνήσκω σε, ὅτι περιηγηταῖς προσήκει μετ' ἀγχινοίας τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις λαμβάνειν, ἀλλ' οὐ διδόναι τὰ ἑαυτῶν· ὅθεν, τὴν μὲν γλῶτταν κατέχειν ὀφείλουσιν, ἀνεωγμένα δ' ἔχειν καὶ ὦτα καὶ ὄμματα, διὰ παντὸς προσθήκην μαθήσεως ποιούμενοι καὶ τῶν λόγου ἀξίων αὐτόπται γιγνόμενοι.

Ἴδού σοι, ὦ φιλότης, διὰ βραχέων εἴρηται ὅποσα ἔδοξέ μοι χρήσιμα ἔσεσθαι τῷ περιηγήσεως ἔνεκα εἰς ἀλλοδαπὴν ἰόντι· ὁ δὲ παροχεὺς τῶν ἀγαθῶν Θεὸς καὶ τὴν περιήγησιν εὐκλεᾶ ποιῆσαι καὶ εὐδαίμονα οἰκονομήσαι τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον.

53. Ἰακώβῳ τῷ διδασκάλῳ.

Τὴν Ἀδριανούπολιν, ὦ φιλότης, πεμπταῖος κατέλαβον, καὶ οὕτω τὴν κόνιν ἀποτιναξάμενος τῆς γραφίδος ἐπέιλημμαι. Οἶδα γὰρ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ πρὸς ἐμέ σου φίλτρου ἀναβολὰς οὐκ ἀνεχόμενον.

Γίνωσκε τοίνυν ὅτι μετὰ μεγάλου καύσωνος, διὰ τὴν κατάστασιν τῆς ὥρας, καὶ διὰ πολλῆς κακουχίας, διὰ τὸ πλῆθος τῶν συνοδοιπόρων, τὴν ὁδὸν διήνυκα. Ἀλλὰ τὸ χωρισθῆναί με τῆς σῆς ἐμμελείας λίαν ἐπέτεινέ μοι τὴν ταλαιπωρίαν. Νῦν δέ, τῷ Θεῷ χάρις, τὸ μὲν σῶμά μοι ὅπως οὖν ὑγιαίνει καὶ κατὰ μικρὸν τὴν πρὶν εὐτονίαν ἀναλαμβάνει, τὴν ἐκ τῆς ὁδοῦ πλημμέλειαν ἀποτιθέμενον· ὁ δὲ νοῦς οὕτω ἐν γαλήνῃ,

ἀλλὰ νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν (*τῇ λύπῃ*) τῆς διαστάσεως κυμαίνεται καὶ φάρμακον οὐχ εὐρίσκει τοῦ δεινοῦ· ἐλπίζει δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τῆς σῆς φιλάνθρωπίας. Εἰ γὰρ συχνὰ ἐπιστελεῖς γράμματα, ἐπικουφιεῖς πάντως τῆς λύπης τὸ βάρος. Ἐρρωσο.

54. Κυρίῳ Ἰακώβῳ εὖ πράττειν.

Ἦν εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἀφιξίν ὑμῶν ἀγαθῇ τύχῃ γεγεννημένην ἐκ τῶν σῶν γραμμάτων ὡς ἀσμένως ἔμαθον, καὶ τῷ τὴν ὁδὸν ἐξομαλίσαντι Θεῷ τὰ χαριστήρια περιχαρῶς ὠμολόγησα, τῷ γε τὴν ἐκ τῆς διαστάσεως λύπην πραΰναντι καὶ κηλήσαντι τῇ ἐκ κινδύνων ἀσφαλείᾳ. Ἔχει δὲ καὶ ἐλπίς ἡμᾶς ἐκ τούτου βεβαιότερα πάλιν εἰς ἐν γενέσθαι καὶ χαρήσεσθαι περιεπτυγμένους ψυχαῖς τε καὶ σώμασιν. Οὔτε γὰρ ἔχομεν ἂν ἀποφῆναι, ὅτι ταῖς ψυχαῖς ἐν τοῖς σώμασιν, οἷα δεσμοτηρίοις, κατεχομέναις μὴ οὐχὶ ὑγροτέραν ἐγχεῖσθαι τὴν ἀπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἀπόλαυσιν. Καὶ ταύτης οὖν οὐκ ἐν μακρῷ πάλιν ἐμφορηθῆναι εἴθε δῶη τὸ κρεῖττον, ἵνα καὶ πάλιν ὁμιλήσωμεν καὶ πάλιν ὁμοῦ τῇ Θεομούσῳ φιλοσοφία συνδαιτησώμεθα. Καὶ αὕτη γὰρ ἀπέπτη σὺν ὑμῖν,¹⁾ καὶ ἀθρόον ἡμᾶς ἐξέλιπεν· ἠχῆ²⁾ γὰρ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων, καὶ Ἄρεος ἐνυαλίοις ἀλαλαγμοῖς ἐμμίγνυσθαι καὶ συγκρύπτεσθαι τοὺς ἠδουπνούς αὐτῆς φθόγγους οὐδόλως ἤνεγκεν.

Σοὶ τοίνυν αὐτὴν ἐπιτρέπω καὶ σοὶ καὶ τοῖς φιλτάτοις μοι σύνοικον καὶ συνέστιον ἀντιβολῶ διαγενήσεσθαι· καὶ αὐτῇ³⁾ δὴ προσέχετε καὶ σύνεστε διημερεύοντες καὶ διαγρυπνοῦντες· κἀντεῦθεν ἔσθ' ὅτε, οἷον

(* . . . *) Ἐλλείπει ἐν Ἐπιστ.

¹⁾ «ἀνέπτη σὺν ἡμῖν».

²⁾ «ἠχεῖν γὰρ μετὰ τυμπάνων»

³⁾ «αὐτοῖς»

ἀπαρχάς, ἀξιῶ ὡς ἡμᾶς ἀποπέμπεσθαι ἀπόμοιραν τῆς ἥς κατὰ πολλὴν αὐτοῦ σχολὴν ἀρύεσθε ¹⁾ χάριτος. Ἐρρωσο.

55. Ἄ ν ω ν ὄ μ ω.

Βραχὺν ὄντα τὸν βίον καὶ ἀκαθέκτως πρὸς τὸ τέλος φερόμενον, ἀγειν μὲν ἡμᾶς οὐκ ἂν εἴποιμι, ἀλλ' ἀναρπάζειν βιαίως, καὶ τῷ ἀκαριαίῳ τοῦ ἐνεστῶτος τὸ μὲν παρελθὸν καταβυθίζειν τῇ λήθῃ, ἀφαιρεῖσθαι δὲ καὶ τοῦ μέλλοντος τὴν αἴσθησιν, ἅτε ἅμα τῷ γενέσθαι παρὸν τὸ προσδοκώμενον τῷ παρεληλυθότι αὐτὸ προστιθέντα καὶ ἐπισυνάπτοντα τῷ ἤδη παραρρυσθέντι.

Ἐκεῖνο δὲ τίς ἂν οὐκ ἐκπλαγείη; ὅτι δηλαδὴ, οὕτω βραχέος ὄντος τοῦ βίου, τὸ δυσάρεστον καὶ φιλαίτιον καὶ δεινῶς δύσκολον ζῶον, ὁ ἄνθρωπος, μακρὰς τινὰς εὐδαιμονίας ἀναλογιζόμενος, καὶ ἀπεράντους ἐλπίδας ²⁾ ἀνακλώθων, καὶ πολυπόνους φροντίδας ἀναδεχόμενος, καθάπερ παμπόλλους αἰῶνας βιωσόμενος, οὕτω τῶν μὲν παρόντων ἐστὶν ὀλίγωρος καὶ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ἐνεστῶτος ὑπτιάζει, ὅλον δὲ ἑαυτὸν ἐπιδοῦς τῇ προνοίᾳ καὶ τῇ εἰς τὸ κρεῖττον, ὡς γε αὐτῷ δοκεῖ, μεταρρυθμίσει τοῦ μέλλοντος, καταδαπανᾷ καὶ μυελὸν καὶ ὄστουν.

Καὶ εἰ μὲν περὶ τῆς μετὰ θάνατον ἀλήκτου καὶ μακαρίας ζωῆς ἡ πρόνοια ἦν αὐτῷ, πολλῆς ἂν ἄξιος εἶη τῆς εὐφημίας καὶ μακαριστέος τῆς προθέσεως. Νῦν δὲ ἐκείνου μὲν τοῦ βίου πάνυ γε ὀλίγοι σμικρὰ φροντίζουσι· τὸ δὲ πλεῖστον τούτων μέρος, ὡςπερ τῶν παρόντων ἤκιστα ἐπιστρέφεται, οὕτω καὶ τῆς μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴν διαμονῆς οὐδεμίαν ἔννοιαν λαμβάνει, ἀλλ' ὅλως ἀνοηταῖνον ³⁾ τοῖς μὲν ἐν χερσὶ δυσανασχετεῖ, πολλοὺς δὲ λογισμοὺς ἀνελίττει εἰς περιποίησιν κρεῖττονος βίου. Καὶ διὰ τοῦτ' ἄρ' οὐδεὶς ἀγαπᾷ ὧς γε παρὰ τοῦ κρεῖττονος ἐνετάγη

¹⁾ « ἀρύεσθαι »

²⁾ « αἰτίαι »

³⁾ « ἀνοηταῖνων »

τρόπῳ τοῦ βίου· ἀλλ' ἕκαστος, τὴν πατέρου τύχην εὐδαιμονίζων, ἐξευτελίζει τὴν ἑαυτοῦ καὶ ἐν εὐχῆς μοίρᾳ τίθεται τὴν μετάστασιν.

Καὶ δὴ ὁ μὲν στρατιώτης, ταῖς συχναῖς ἐκστρατεῖαις βαρυνόμενος, ἐπαινεῖ καὶ ἐξαίρει τὸν ἐμπορικὸν βίον· καὶ εἴ γε ἐξὸν ἦν, προθύμως ἂν αὐτομολήσας μετὰ πολλοὺς ἄλλους ἑαυτὸν ἐπέδωκε τῇ διὰ καινότητα ἀρεσκούσῃ τέχνῃ. Ὁ δὲ ἔμπορος, ἐν πελάγει κυμαινόμενος καὶ τῇ ἐκφορῆσει τῆς οὐσίας μαινόμενον τὸν Ποσειδῶνα δυσωπούμενος, προθυμεῖται ἀντικαταλλάξασθαι τῆς ἐμπορίας τὸ ξίφος, καὶ τοῦ ψυχορραγεῖν ὅσαι ὥραι τὸ θανεῖν ἐν τάχει, ἢ νικήσαντα στεφανοῦσθαι. Ὡσαύτως καὶ ὁ περὶ τὸ δικαστήριον ἐγκαλινδούμενος σοφιστὴς καὶ νύκτωρ μὲν πρὸς λύχνον ἀλλοτρίους τύχας ἐκμελετῶν, μεθ' ἡμέραν δὲ κωφοῖς δικασταῖς ἀνονήτους ¹⁾ ὡς τὰ πολλὰ λόγους ἐπαντλῶν καὶ τὴν ἑαυτοῦ γλωττᾶν καταξηραίνων, βασκαίνει τῷ γεωργῷ καὶ ὑπὲρ μικροῦ καὶ εὐφέρου γηδίου ἀπάσας τὰς ρητόρων βίβλους ἔδωκεν ἂν τῷ Ἡραίστῳ καὶ τοῦ παρὰ τὴν κλεψύδραν κενοὺς λόγους ἀποτείνειν τὸ ἐπικεκυφέναι τῇ σκαπάνῃ ἀντωνήσατο ²⁾. Ὁ δὲ γεωργός, πολλὰ καταρώμενος τῇ ἐρημίᾳ καὶ τοὺς τύλους ἐπιδεικνύμενος καὶ τὸν ἰδρωτὰ ἀποσμήχων τοῦ μετώπου καὶ τὴν ἀφορίαν τοῦ ἔτους ἀπολοφυρόμενος, ἥρωας νομίζει τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι διάγοντας. Καὶ ἵνα μὴ μηκύνων τὸν λόγον φορτικὸς δόξαιμι, πάντες φέρ' εἰπεῖν οὕτως ἔχουσι γνώμης, ὥστ' ἐπὶ παντὶ τρόπῳ βίου ναυτιᾶν καὶ παρασκευάζειν ἑκατέρωθεν ἐπιφοιτᾶν ἐπαίνους καὶ ψόγους, καί, ὅσον γε τὸ κατ' αὐτούς, τοὺς τῶν ὄντων νόμους μικροῦ δεῖν παραχαράττεσθαι καὶ ἐπαληθεύειν δοκεῖν περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος τὴν ἀντίφασιν.

Σὲ δέ, ὦ φίλτατε, βουλοίμην ἔγωγε εἶναι μὴ τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τῶν ὀλίγων μὲν, ἀλλὰ σπουδαίων, ἀλλὰ σοφίας τροφίμων, ἀλλ' ἀρκουμένων τοῖς παροῦσι καὶ στεργόντων ἐκείνῳ τῷ βίῳ, ὃν ἐξ ἀρχῆς οὐκ ἀπρονοήτως προείλοντο· οὗς ἀθανάτου καὶ θνητῆς φύσεως μεθορίους ³⁾ εἰπών, οὐκ ἂν ἀμάρτοιμι. Ἔρρωσο.

¹⁾ « ἀνοήτους »

²⁾ « ἐξωνήσατο »

³⁾ « μεθόριους »